

Ο φαύλος κύκλος της ανοχής στη διαφθορά

* Η κοινωνική ανοχή για την αναξιοκρατία και τη διαφθορά είναι ίσως απομεινάρια της έλλειψης σεβασμού για τους θεσμούς και το κράτος, σεβασμού που δικαιολογημένα δεν υπήρχε για μια κακοδιοικούμενη, άδικη και καταπιεστική κοινωνία ως το 1975. Τα δεδομένα όμως έχουν αλλάξει

Π. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

Την περίοδο των σκανδάλων Κοσκωτά δεν μιλούσαμε για διαφθορά. Μιλούσαμε απλώς για σκάνδαλα. Εννοούσαμε βέβαια τόσο τα οικονομικά σκάνδαλα όσο και τα προσωπικά. Σήμερα μιλούμε για διαφθορά. Η αλλαγή των όρων είναι νομίζω σημαντική και σημαίνει ότι έχουμε κάνει πρόοδο τουλάχιστον στην ορολογία. Η λέξη «σκάνδαλο» δεν συγκεντρώνει την απαξία ενός εγκλήματος. Και όμως

η διαφθορά είναι έγκλημα ή εν πάση περιπτώσει άτιμη πράξη. Καλώς λοιπόν ξεχωρίζουμε σήμερα το σκάνδαλο, δηλαδή την πράξη που σκανδαλίζει, από τη διαφθορά, δηλαδή την άτιμη συμπεριφορά που αξίζει να τιμωρείται ποινικά.

Οι τελευταίες αποκαλύψεις για το λεγόμενο «παραδικαστικό κύκλωμα» είναι το ίδιο σημαντικές με τα αντίστοιχα γεγονότα της περιόδου Κοσκωτά. Είναι κατά τη γνώμη μου το σημαντικότερο γεγονός της χρονιάς που πέρασε. Όλοι οι δικηγόροι έχουμε ακούσει αόριστες φήμες για δικαστές που δωροδοκούνται και για δικηγόρους που έχουν προνομιακή πρόσβαση σε τέτοιους ανθρώπους. Δεν πίστευα ποτέ τις ιστορίες αυτές. Τις θεωρούσα ανυπόστατες φήμες, προϊόν ίσως ανομολόγητου φθόνου για τους επιτυχημένους δικηγόρους. Απαιτούσε, νόμιζα, τρομερό κυνισμό και τρομερή οργανωτική ικανότητα για να κρατήσει κανείς τις σχέσεις αυτές μυστικές.

Ήταν κοινωνικά αδιανόητο, διότι οι δικαστές οι ίδιοι (που καθημερινά παρακολουθούν τους συναδέλφους τους στα γραφεία και στις έδρες) θα προστάτευαν το σώμα από όσους θα ήθελαν να εκβιάσουν ή να δεχθούν χρήματα από διαδίκους. Εκανα, απ' ό,τι φαίνεται, λάθος.

Δεν γνωρίζουμε φυσικά τα γεγονότα με ακρίβεια. Γνωρίζουμε όμως ορισμένα. Η απίστευτη υπόθεση Καλούση δείχνει ότι οι συνάδελφοί του δεν προσπάθησαν να τον σταματήσουν, ενώ ήταν εμφανές ότι οι δραστηριότητές του και ο τρόπος ζωής του δεν άρμοζαν στο δικαστικό λειτούργημα. Δεν διώχθηκε από πρωτοβουλία του δικαστικού σώματος, αλλά από τις καταγγελίες του Τύπου και από τη σύνδεση του ονόματός του με την εξίσου απίστευτη υπόθεση Γιοσάκη. Το ίδιο ισχύει και για άλλους, το ίδιο εκτεθειμένους σήμερα δικαστές. Τα έργα και ο τρόπος ζωής του Ευ. Καλούση δεν ήταν μυστικά. Και ο ίδιος δεν κρυβόταν. Οι ύποπτες καταθέσεις έγιναν στους προσωπικούς του λογαριασμούς, όχι σε λογαριασμούς παράκτιων εταιρειών.

Υπάρχει εδώ μια αναλογία με τη δημόσια διοίκηση. Η διαφθορά εκεί είναι κοινωνικά και συνδικαλιστικά αποδεκτή. Οι δημόσιοι υπάλληλοι σπανίως υπόκεινται σε πειθαρχικούς ελέγχους. Όπως έδειξε ο Θόδωρος Σκυλακάκης στη σύντομη αλλά εξαιρετικά διαφωτιστική έρευνά του «Η κορυφή του παγόβουνου: Στοιχεία για περιπτώσεις διαφθοράς που ελέγχθηκαν στον στενότερο δημόσιο τομέα την περίοδο 1990-1995» (στο Αλεξάνδρα Νικολοπούλου (επιμ.), *Κράτος και Διαφθορά*, Αθήνα, Σιδέρης 1998), οι έλληνες δημόσιοι υπάλληλοι σπανιότατα τιμωρούνται από τα υπηρεσιακά τους συμβούλια, ακόμη και όταν συλλαμβάνονται επ' αυτοφώρω. Η δημόσια διοίκηση η ίδια δεν θέλει να πολεμήσει τη διαφθορά. Το είπε πάνω - κάτω και ο ανεκδιήγητος υφυπουργός Οικονομικών προτού παραιτηθεί για άλλη άσχετη υπόθεση: αρκεί να μην το παρακάνουν. Το ίδιο, μαθαίνουμε τώρα, ισχύει και στο δικαστικό σώμα - ή τουλάχιστον ίσχυε ως εφέτος.

*** Ανεξήγητη επιείκεια**

Η κατηγορία δεν είναι ανυπόστατη. Δεν βασίζεται μόνο στα λίγα γεγονότα που έχουμε μπροστά μας και στις περιπτώσεις Καλούση, Γιοσάκη και Βαβύλη. Το ίδιο το ποινικό μας σύστημα υιοθετεί την ανεκτικότητα στη διαφθορά. Το άρθρο 237 του ποινικού κώδικα με τίτλο «Δωροδοκία δικαστή» ορίζει ότι «εκείνος που καλείται κατά τον νόμο να εκτελέσει δικαστικά καθήκοντα ή ο διαιτητής, αν απαιτήσουν ή δεχθούν δώρα ή άλλα ωφελήματα που δεν δικαιούνται ή την υπόσχεση ότι θα τα λάβουν με τον σκοπό να διεξαχθεί ή να κριθεί μια υπόθεση που τους έχει ανατεθεί υπέρ ή εναντίον κάποιου, τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους». Με άλλα λόγια, η δωροδοκία ενός δικαστή που μπορεί να αφήσει ατιμώρητο ένα κακούργημα, π.χ. εμπόριο ναρκωτικών ή φόνο που τιμωρείται με ισόβια, τιμωρείται μόνο ως πλημμέλημα. Κατά τη γνώμη μου, πρόκειται για σκανδαλώδη και ανεξήγητη επιείκεια, η οποία μπορεί να οδηγήσει τώρα σε παραγραφή των σχετικών υποθέσεων.

Είναι η δωροδοκία δικαστή λιγότερο βαρύ έγκλημα από την παραχάραξη νομισμάτων (κακούργημα) ή την παραβίαση μυστικών της πολιτείας (κακούργημα); Δεν νομίζω. Προσέξτε για ποιο θέμα συζητάμε. Η Δικαιοσύνη είναι η ραχοκοκαλιά της οργανωμένης κοινωνίας. Είναι ο θεσμός που προστατεύει τους πολίτες από το κράτος και τους ισχυρούς όταν όλα τα άλλα μέσα αποτύχουν. Είναι ο θεσμός που τελικά μας προστατεύει από τους νόμους της ζούγκλας. Οι κανόνες του ποινικού και αστικού δικαίου ή τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν κανένα βάρος αν οι δικαστές που πρέπει να τα εφαρμόζουν τα διαθέτουν στην αγορά. Το κράτος δικαίου (δηλαδή το Σύνταγμα και οι νόμοι) δεν έχουν λόγο ύπαρξης αν οι δικαστές χρηματίζονται. Όλα τα νομικά βιβλία είναι άχρηστα και οι δίκες είναι χονδροειδή αστεία - ακόμη και αν ορισμένοι δικαστές τυχαίνει να είναι τίμιοι. Διότι δεν αρκεί να είναι ο ένας τίμιος, πρέπει όλο το σύστημα να είναι και να φαίνεται σε όλους τίμιο. Χωρίς εμπιστοσύνη η έννομη τάξη δεν υπάρχει.

*** Αναξιοκρατία και σκάνδαλα**

Στην Ελλάδα το πρόβλημα είναι κοινωνικό και πολιτιστικό. Πολλά πράγματα ούτε είναι ούτε φαίνονται τίμια και ανοιχτά. Γι' αυτό υπάρχει τόση ανεκτικότητα στις παραβάσεις. Διότι αν όλοι το κάνουν, γιατί να μην το κάνω και εγώ; Η ίδια η πολιτική ζωή μας δεν διαφημίζει την αξιοκρατία: ο Πρωθυπουργός οφείλει τη θέση του στην πολιτική στην οικογένειά του. Το ίδιο και ο αρχηγός της αντιπολίτευσης. Μπορεί να είναι και οι δύο ικανότατοι και άξιοι. Δεν χρειάστηκε όμως ποτέ να το αποδείξουν για να φτάσουν στα υψηλότερα αξιώματα. Το ίδιο βλέπουμε και με πλείστους όσους γιους, κόρες και ανιψιούς πολιτικών ή άλλων. Ο σκεπτικισμός της κοινωνικής γνώμης είναι συνεπώς εύλογος. Είναι όμως τρομερά καταστρεπτικός. Τα φαινόμενα Καλούση αναπτύσσονται ακριβώς στον κοινωνικό αυτόν χώρο της καχυποψίας και της απαισιοδοξίας, όπου η λίγη διαφθορά, είτε ως νεποτισμός είτε ως μικροπαραβίαση, θεωρείται αδιάφορο και σύνθηρες πταίσμα. Η γλώσσα μας έχει δημιουργήσει την τέλεια έκφραση: τον «ωχαδερφισμό».

Πρέπει όμως κάπως ο φαύλος κύκλος του σκεπτικισμού και της ανεκτικότητας να σταματήσει. Οδηγεί από το ασήμαντο «γρηγορόσημο» στις κλίκες τύπου Καλούση και Γιοσάκη και ποιος ξέρει σε ποιες άλλες συμμορίες που τώρα αγνοούμε. Η διαφθορά

αναπτύσσεται ακριβώς μέσα από τον κυνισμό και την αδιαφορία στους επαγγελματικούς χώρους. Δεν γνωρίζω πώς μπορεί να σταματήσει. Αν όμως δεν σταματήσει να διαβρώνει την εμπιστοσύνη προς τη Δικαιοσύνη και την πολιτική, θα παρασύρει μαζί της στην ανυποληψία ολόκληρη την κοινωνική και την οικονομική ζωή της χώρας.

*** Ο σεβασμός στους θεσμούς**

Στη δεκαετία του '90 η Ελλάδα έκανε τεράστιες προόδους σε πολλούς τομείς. Οι οικονομικοί και κοινωνικοί δείκτες έδειξαν πραγματική σύγκλιση με χώρες της ΕΕ. Σε τρεις τομείς όμως αντί να προχωρήσουμε κατεβήκαμε ακόμη πιο χαμηλά: στην Παιδεία, στις νέες τεχνολογίες και στη διαφθορά. Τα τρία προβλήματα είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους από τη νοοτροπία του κυνισμού και της αναξιοκρατίας που τα συντηρεί. Η Παιδεία υποβιβάστηκε από τον κομματικό και κρατικό έλεγχο των πανεπιστημίων, οι νέες τεχνολογίες από την υπηλιμία της Παιδείας και η διαφθορά από την ανικανότητα των ελεγκτικών μηχανισμών. Η κοινωνική ανοχή για την αναξιοκρατία και τη διαφθορά είναι ίσως απομεινάρι της έλλειψης σεβασμού για τους θεσμούς και το κράτος, σεβασμού που δικαιολογημένα δεν υπήρχε για μια κακοδιοικούμενη, άδικη και καταπιεστική κοινωνία ως το 1975.

Τα δεδομένα όμως έχουν αλλάξει. Οι θεσμοί μας καθώς και η οικονομία, όπως τέλος πάντων λειτουργούν σήμερα χάρη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην εξάλειψη των τραυμάτων του εμφυλίου πολέμου, δεν έχουν σχέση με την προ του 1975 περίοδο. Αξίζουν τον μεγαλύτερο σεβασμό μας. Οι συνθήκες άλλαξαν. Πρέπει να αλλάξει και η νοοτροπία.

Ο κ. Παύλος Ελευθεριάδης είναι λέκτορας Νομικής στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)*